

relations (formation of new nations in the east of Europe), as well as changing geopolitical situation.

Over the years 1869 - 1921 several projects of defining the Polish territory on the grounds of various criteria were developed (see the map). The most differentiated ideas were those concerning the eastern border of Poland. In maximalist ideas Poland was understood as a geographical whole extending between the Baltic and Black seas, between the Carpathians and the Dneper and Dvina rivers. The political practice prevalently utilized the ideas of an important Polish geographer E. Romer. The territory of the Polish state after World War I was formed over the period of the years 1918 - 1923 and the expectations of a preavailable part of Polish politicians and thinkers were not fulfilled at all. The inter-war Polish state had more disadvantages: an unfavourable shape of the territory, a long border line, strong enemy neighbours, and considerable inner differentiation.

Besides the problem of the defining of the Polish territory other questions were widely discussed - mainly its geopolitical position and function within the European space. These discussions greatly influenced political decisions and doctrines. The solution of the question of the position of Poland resulted in two concepts. The first concept regarded it as an intermediate zone, while the second one imposed the vision of Poland as a landbridge state. These discussions went on during the whole observed period and gradually the second concept, based on the vision of Poland as an inter-sea bridge between the Baltic and Black seas prevailed.

Geopolitical considerations also originated in Polish historiography. The Piast and Jagellon concepts (named after the dynasties of the Piast and Jagellon) developed here. They were formulated on the basis of historical influence of the two royal dynasties. Also these geopolitical considerations were reflected in the Polish politics within its two streams - incorporated and federalist. It is obvious that the Polish geographers started to discuss the position of their state in Europe long ago, and they have continued in this trend until now.

Translated by PhDr. Anna Ritlyová

Recenzovali: RNDr. Ján Buček, CSc.

Doc. RNDr. René Matlovič, PhD.

DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ PREŠOVA V OSTATNOM DECÉNIU A JEHO PROGNÓZA DO R. 2015

René MATLOVIČ

Abstract: *The article is dedicated to the analysis of the main characteristics of the demographical development in Prešov in the context of the population development in the Slovak Republic under the influence of social-economical transformation in the last decennary. The last part of the article deals with the results of the projection of population development in Prešov for 2015.*

Doc. RNDr. René Matlovič, PhD.

Katedra geografie a geoekológie, Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity, Ul. 17. novembra 1, 081 16 Prešov, e-mail: matlren@unipo.sk

Key words: *population development, social and economical transformation, Prešov, population change, natality, mortality, age structure, population projection.*

NÁČRT PROBLEMATIKY

V príspevku sa budeme zaoberať demografickým vývojom Prešova v deväťdesiatych rokoch 20. storočia (v r. 1990-1998), čiže v období hlbokých politických a sociálno-ekonomických zmien v našej krajine. Sociálno-ekonomická transformácia veľmi výrazne ovplyvňuje populačný vývoj miest v tranzitívnych regiónoch. Rastový trend bol v transformačnom období nahradený stagnáciou až recesiou. Tieto zmeny sa premietajú aj do problematiky prognózovania ďalšieho populačného vývinu miest. Pôvodné predstavy o výraznom raste miest, ktoré reflektovala aj ich územno-plánovacia dokumentácia si vyžadujú značné korekcie.

Nová situácia viedla aj mesto Prešov k vypracovaniu aktualizácie Územného plánu sídelného útvaru, ktorý bol spracovaný v r. 1993 a mestským zastupiteľstvom schválený v r. 1995. Ten vychádzal pri analýze a prognóze demografického vývinu Prešova z trendov v r. 1976-1990 a z údajov z populačného cenzu v r. 1991. Na základe týchto východísk ÚPN SÚ stanovil prognózu počtu obyvateľov Prešova v r. 2015 na 117 000 (optimálny variant). Vzhľadom na výraznú zmenu tendencií populačných procesov na Slovensku v 90. rokoch 20. storočia (Podolák, 1996, Mládek a kol., 1998) je potrebné prehodnotiť túto prognózu, ako aj prognózu vekovej štruktúry obyvateľstva Prešova v r. 2015, ktorá je v ÚPN SÚ zaradená k stacionárnemu typu (predpokladal sa podiel predproduktívnej zložky na 23,8 %, produktívnej na 63,0 % a poproduktívnej 13,2 %) (Kohlmayer a kol., 1994).

Riešené územie pozostáva z katastrálneho územia Prešov a katastrálnych území k nemu administratívne pričlenených sídiel Nižná Šebastová, Šalgovík a Solivar. Plocha tohto územia je podľa ŠÚ SR 71,18 km² a k 31.12.1999 tu žilo 93 977 obyvateľov, z toho 48,2 % mužov a 51,8 % žien.

ZMENA V TENDENCIÁCH DEMOGRAFICKÉHO ROZVOJA SLOVENSKÝCH MIEST V 90. ROKOCH 20. STOROČIA POD VPLYVOM SOCIÁLNO-EKONOMICKEJ TRANSFORMÁCIE

Rozsiahle celospoločenské zmeny, ktoré nastali na Slovensku po r. 1989 a 1993 sa výrazne dotkli aj sídelného systému krajiny. Tieto zmeny je možné pozorovať ako na úrovni sídelnej štruktúry SR, tak aj na úrovni vnútornej štruktúry sídiel. V populačnom vývine slovenských miest došlo k výraznému spomaleniu rastu. Priebeh tohto procesu možno dokumentovať na skupine veľkomiest a veľkých miest Slovenska (teda miest s počtom obyvateľov vyšším ako 50 000). V r. 1998 bolo v Slovenskej republike 11 takýchto miest. Žilo v nich 1 346 415 ľudí, t.j. 24,9 % obyvateľov štátu.

Tabuľka č. 1: *Priemerné ročné absolútne prírastky obyvateľstva v najväčších slovenských mestách v r. 1950 - 1998*

Mesto/obdobie	1950 - 1961	1961 - 1970	1971 - 1980	1981 - 1990	1991-1998
Bratislava	4445,5	4497,0	7432,7	6193,8	985,3
Košice	1535,2	5259,8	5281,3	3279,2	899,4
Prešov	1123,1	1010,0	1699,0	1923,6	789,5
Nitra	1095,2	1121,8	1620,1	1626,8	287,9
Žilina	590,2	1029,7	1562,8	1388,6	386,5
Banská Bystrica	811,3	1216,2	2014,2	1880,7	111,5
Trnava	512,7	741,1	1868,8	775,2	151,9
Martin	- 153,8*	1126,6	1006,0	1091,8	349,1
Trenčín	547,5	627,1	1024,5	685,6	309,1
Poprad	343,0	726,7	1463,0	1483,7	339,4
Prievidza	1121,2	911,7	1238,8	1261,1	96,3

Prameň: Štatistická ročenka Slovenskej republiky 1993 - 1998

*vplyv oddelenia Vrútok v r. 1955

Ako vyplýva z tabuľky č. 1 priemerné ročné absolútne prírastky obyvateľstva sa vo vybraných mestách výrazne znížili. Vo viacerých mestách dosahujú priemerné ročné absolútne prírastky obyvateľstva v hodnotenom období len 1/4 - 1/5 úrovne prírastkov z 80. rokov, v Banskej Bystrici je to dokonca len 1/10 z úrovne predchádzajúceho decénia.

Toto spomalenie rastu počtu obyvateľov najväčších slovenských miest spôsobili viaceré faktory. K najvýznamnejším z nich patrí značné *pribrzdenie tempa bytovej výstavby*. Kým v r. 1989 sa na Slovensku dokončilo 33 437 bytov, v r. 1990 to bolo 24 700 bytov (4,6 bytu na 1000 obyvateľov), v r. 1995 už len 6 157 a v r. 1997 7 172 bytov (1,3 bytu na 1000 obyvateľov). Akútny nedostatok bytov v slovenských mestách vedie k zvyšovaniu cien bytov i prenájmu bytov. Vysoká cena bývania spôsobuje odkladanie vstupu do manželstiev u mladých ľudí a následné odkladanie narodenia detí. Znižuje sa pôrodnosť a tým aj prirodzený prírastok obyvateľstva v mestách, a to aj napriek tomu, že v 2. pol. 90. rokov sa do reprodukčného obdobia dostávajú silné populačné ročníky narodené v 70. rokoch (tabuľka č. 2). Znižovanie pôrodnosti však odráža aj všeobecné demografické tendencie, vystupujúce v Európe. Slovensko patrí do skupiny postkomunistických krajín, kde sú tieto všeobecné tendencie poklesu natality ešte zväznené zhošenými sociálno-ekonomickými podmienkami.

Tabuľka č. 2: *Prírodný prírastok (úbytok) obyvateľstva vo vybraných mestách SR v r. 1991-1998 (absolútne údaje)*

Mesto	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Bratislava	1195	894	613	211	-163	-542	-500	-697
Košice	1694	1416	1293	1067	769	856	805	673
Prešov	824	812	805	566	506	472	384	353
Nitra	445	301	404	278	178	160	109	112
Žilina	458	372	369	341	224	236	177	129
Banská Bystrica	545	403	361	246	166	148	36	55
Trnava	423	376	296	263	195	131	96	86
Martin	487	442	414	301	218	210	160	155
Trenčín	339	259	221	191	149	111	96	38
Poprad	595	498	493	390	314	371	265	284
Prievidza	507	493	462	318	234	196	176	133

Prameň: Štatistická ročenka SR 1993-1999.

Medzi analyzovanými mestami sú určité rozdiely. Prešov patrí (spolu s Popradom a Košicami) do skupiny miest s relatívne lepšími parametrami prírodného pohybu obyvateľstva, čo je dané priaznivejšou vekovou štruktúrou obyvateľstva týchto miest a faktom, že ležia v populačne aktívnych regiónoch SR. Avšak aj tu, teda i v Prešove, sa prírodný prírastok postupne počas celého sledovaného obdobia znižuje. V Bratislave je už v r. 1995-1998 možné registrovať prírodný úbytok obyvateľstva, ďaleko od hranice úbytku už nie sú ani Banská Bystrica a Trenčín (Matlovič, 1999).

Nedostatok bytov sa prejavil aj na postupnom znižovaní migračného prírastku obyvateľstva slovenských miest. V 80. rokoch bol ešte migračný prírastok významným zdrojom ich rastu. V priebehu 90. rokov sa však podiel migračného prírastku na celkovom prírastku obyvateľstva znižoval. Na začiatku 2. pol. 90. rokov už väčšina a v r. 1998 už všetky sledované mestá zaznamenali migračný úbytok obyvateľstva (tabuľka č. 3).

Tabuľka č. 3: *Migračné saldo vo vybraných mestách SR v r. 1991-1998 (absolútne údaje)*

Mesto	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Bratislava	2127	774	1517	1780	1440	777	- 393	-1151
Košice	184	-339	-108	- 26	219	- 165	- 241	- 902
Prešov	656	292	100	484	168	- 12	- 70	- 24
Nitra	274	145	- 135	- 157	52	52	- 123	- 119
Žilina	190	199	237	346	88	110	- 65	- 99
Banská Bystrica	135	-328	- 114	- 80	8	- 15	- 200	- 406
Trnava	- 87	- 18	3	132	- 21	- 120	- 253	- 287
Martin	316	117	147	55	43	- 65	- 54	- 153
Trenčín	326	- 1	- 102	408	376	56	117	- 111
Poprad	279	22	- 103	- 92	- 80	- 105	- 148	- 268
Prievidza	29	- 244	- 281	- 137	- 256	- 186	- 216	- 438

Prameň: Štatistická ročenka SR 1993-1999

Ukazuje sa, že kým v predchádzajúcich desaťročiach mala migrácia na Slovensku koncentračný charakter (z vidieka do miest), v 90. rokoch sa postupne migračné toky otočili a dnes majú dekoncentračný charakter (z miest do prímestských vidieckych sídiel). Najmä v okolí najväčších miest možno pozorovať výraznejší rast prímestských vidieckych sídiel (suburbanizácia), kde sú pozemky pre výstavbu rodinných domov lacnejšie a tieto územia poskytujú vcelku príjemné životné prostredie.

Tabuľka č. 4: Celkový prírastok (úbytok) obyvateľstva vo vybraných mestách SR
v r. 1991-1998 (absolútne údaje)

Mesto	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1991-1998	Index rastu* (1991-1998)	Priem. ročný absolútny prírastok
Bratislava	3322	1668	2130	1991	1277	235	- 893	-1848	7882	101,8 %	985,3
Košice	1878	1077	1185	1041	988	691	564	- 229	7195	103,0 %	899,4
Prešov	1480	1104	905	1050	674	460	314	329	6316	106,9 %	789,5
Nitra	719	446	269	448	230	212	- 14	- 7	2303	97,4 %	287,9
Žilina	648	571	606	687	312	126	112	30	3092	103,7 %	386,5
B. Bystrica	680	75	247	166	178	133	- 236	- 351	892	99,4 %	111,5
Trnava	336	358	299	395	174	11	- 157	- 201	1215	97,5 %	151,9
Martin	803	559	561	356	261	145	106	2	2793	104,6 %	349,1
Trenčín	665	258	119	599	525	167	213	- 73	2473	104,3 %	309,1
Poprad	874	520	390	298	234	266	117	16	2715	104,8 %	339,4
Prievidza	536	249	181	181	- 22	- 10	- 40	- 305	770	101,2 %	96,3

Prameň: Štatistická ročenka SR 1993-1999

*zohľadňuje aj zmeny administratívneho územia miest

Pri hodnotení celkového pohybu obyvateľstva (tabuľka č. 4) je možné zistiť, že *Prešov bol najrýchlejšie rastúcim mestom spomedzi veľkých slovenských miest v sledovanom období r. 1991-1999*. Bolo to najmä vďaka pomerne vysokému prirodzenému prírastku a čiastočne aj migračnému prírastku v r. 1991-1995. Skupinu intenzívnejšie rastúcich miest tvorili ešte Martin, Trenčín a Poprad. Najpomalšie rástla v sledovanom období Banská Bystrica a potom aj Trnava, Prievidza a Bratislava (u Banskej Bystrice, Nitry a Trnavy sa prejavil celkový pokles obyvateľstva v sledovanom období zapríčinený zmenšovaním ich administratívneho územia). Pozoruhodným javom je nárast výskytu celkového úbytku obyvateľstva, ktorý ako prvý zaznamenala Prievidza v r. 1996. V r. 1997-1998 sa pridali aj Bratislava, Košice, Nitra, Banská Bystrica, Trnava a Trenčín. V prípade Bratislavy je to kombinácia migračného úbytku s prirodzeným úbytkom, u ostatných miest je to výsledok vplyvu pomerne vysokého migračného úbytku a nízkeho prirodzeného prírastku obyvateľstva (Matlovič, 1999).

VÝVOJ PREŠOVSKÉJ POPULÁCIE NA SKLONKU DRUHÉHO MILÉLIA

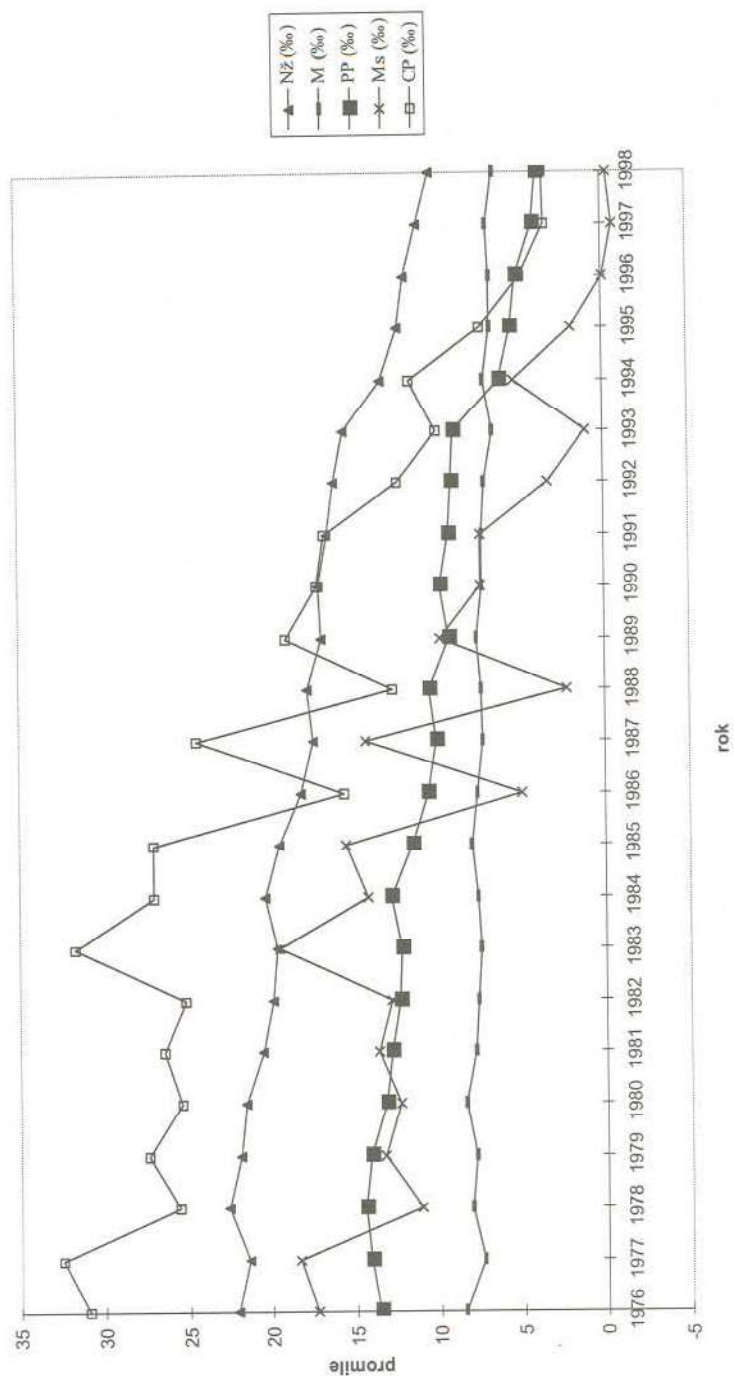
Po úvodnom predstavení demografického vývoja Prešova a poukázaní na jeho pozíciu v širšom kontexte veľkých slovenských miest, je možné podrobnejšie analyzovať populačný vývoj Prešova.

Tabuľka č. 5: Základné parametre pohybu obyvateľstva Prešova v r. 1976-1999
(relatívne údaje)

Rok	NŽ (‰)	M (‰)	PP (‰)	Ms (‰)	CP (‰)	Podiel MS na CP (%)
1976	22,1	8,5	13,6	17,3	30,9	56,0 %
1977	21,4	7,4	14,1	18,4	32,5	56,6 %
1978	22,6	8,1	14,5	11,1	25,6	43,4 %
1979	21,9	7,8	14,1	13,3	27,4	48,5 %
1980	21,6	8,4	13,2	12,3	25,4	48,4 %
1981	20,5	7,8	12,8	13,6	26,4	51,5 %
1982	19,9	7,6	12,3	12,8	25,1	51,0 %
1983	19,7	7,5	12,2	19,5	31,7	61,5 %
1984	20,4	7,6	12,8	14,2	27,0	52,6 %
1985	19,5	8,0	11,5	15,5	27,0	57,4 %
1986	18,2	7,6	10,6	5,0	15,6	32,1 %
1987	17,4	7,3	10,1	14,3	24,4	58,6 %
1988	17,8	7,4	10,5	2,3	12,7	18,1 %
1989	16,9	7,6	9,3	9,8	19,1	51,3 %
1990	17,1	7,3	9,8	7,4	17,2	43,0 %
1991	16,6	7,3	9,3	7,4	16,7	44,3 %
1992	16,1	7,1	9,1	3,3	12,3	26,4 %
1993	15,5	6,6	8,9	1,1	10,0	11,0 %
1994	13,3	7,1	6,2	5,3	11,5	46,1 %
1995	12,2	6,7	5,5	1,8	7,3	24,9 %
1996	11,8	6,7	5,1	- 0,1	4,9	- 2,6 %
1997	11,0	6,9	4,1	- 0,7	3,4	-22,3 %
1998	10,2	6,4	3,8	- 0,3	3,5	- 7,3 %
1999	10,1	6,9	3,2	- 1,2	2,0	-59,3 %

Prameň: Kohlmayer a kol.: ÚPN SÚ Prešov 1994
Krajská správa ŠÚ SR Prešov - Štatistické čísla a grafy
NŽ - živorodenosť, M - úmrtnosť, PP - prirodzený prírastok,
Ms - migračné saldo, CP - celkový prírastok

Graf 1: Vývoj populačných procesov v Prešove v r. 1976-1998

Prirodzený pohyb obyvateľstva tvoria dva základné procesy - pôrodnosť a úmrtnosť. Pre prirodzený populačný vývoj Prešova v ostatných rokoch bola *určujúcim procesom klesajúca natalita*. Efektívna natalita až na drobné výnimky (r. 1984, 1990) trvale v Prešove klesá od polovice 70. rokov (tabuľka č. 5). Za toto obdobie poklesla z úrovne cca 22 ‰ na úroveň cca 10-11 ‰. Sledovať je možné aj postupný pokles absolútneho počtu narodených. Pokles natality sa osobitne výrazne prejavil v 90. rokoch 20. storočia (z cca 17 ‰ na ich začiatku na cca 10-11 ‰ na ich konci). Zrýchlenie poklesu živorodenosti súvisí najmä s pôsobením nových sociálno-ekonomických podmienok. Uplatňujú sa tu také faktory ako nezamestnanosť, nedostatok bytov, zhoršenie sociálnej situácie, odbúravanie pronatalitne orientovaných motivačných faktorov (regulácia prídavkov na deti, prakticky likvidácia novomanželských pôžičiek), oddaľovanie uzatvárania sobášov a tým aj rodenia detí v dôsledku nových možností profesionálnej realizácie mladých ľudí, rastúca emancipácia žien a pod. Tento prepád natality bol najvýraznejší v r. 1993-1999. Podľa celoslovenského vývoja možno usudzovať, že prepád sa na prelome milénia približuje, na čo budú mať vplyv najmä početnejšie populačné ročníky, ktoré sa dostanú do obdobia najaktívnejšieho reprodukčného veku a súčasne sa reprodukcie zúčastnia aj osoby, ktoré to odkladali do vyššieho veku.

Tabuľka č. 6: *Bilancia pohybu obyvateľstva Prešova v r. 1991-1999 (absolútne údaje)*

rok	stredný stav obyv.	So	R	Nž	M	PP	MS	CP	Podiel MS na CP (%)
1991	88 373	495	156	1 467	643	824	656	1 480	44,3 %
1992	89 664	549	140	1 445	633	812	292	1 104	26,4 %
1993	90 585	459	144	1 406	601	805	100	905	11,0 %
1994	91 539	453	147	1 215	649	566	484	1 050	46,1 %
1995	92 475	409	168	1 126	620	506	168	674	24,9 %
1996	92 962	454	174	1 099	627	472	- 12	460	- 2,6 %
1997	93 362	435	181	1 029	645	384	- 70	314	-22,3 %
1998	93 668	482	168	953	600	353	- 24	329	- 7,3 %
1999*	93 925	-	-	944	646	298	- 111	187	-59,3 %
91-99	91 925	-	-	10 684	5 664	5 020	1 483	6 503	22,8 %

So - sobášnosť, R - rozvodovosť, Nž - živorodenosť, M - úmrtnosť, PP - prirodzený prírastok, MS - migračné saldo, CP - celkový prírastok, - chýba údaj

* predbežné údaje

Prameň: Štatistické čísla a grafy 1-4/1999, Krajská správa ŠÚ SR Prešov.

Tabuľka č. 7: *Bilancia pohybu obyvateľstva Prešova v r. 1991-1998 (relatívne údaje)*

rok	stredný stav obyv.	So (‰)	R (‰)	Nž (‰)	M (‰)	PP (‰)	Ms (‰)	CP (‰)
1991	88 373	5,6	1,76	16,6	7,28	9,32	7,42	16,75
1992	89 664	6,1	1,56	16,1	7,06	9,06	3,26	12,31
1993	90 585	5,1	1,59	15,5	6,63	8,89	1,10	9,99
1994	91 539	4,9	1,61	13,3	7,09	6,18	5,29	11,47
1995	92 475	4,4	1,82	12,2	6,70	5,47	1,82	7,29
1996	92 962	4,9	1,87	11,8	6,74	5,08	- 0,13	4,95
1997	93 362	4,6	1,94	11,0	6,91	4,11	- 0,75	3,36
1998	93 668	5,1	1,79	10,2	6,41	3,77	- 0,26	3,51
91-98	91 658	5,1	1,74	13,3	6,84	6,44	2,17	8,61

So - sobášnosť, R - rozvodovosť, Nž - živorodenosť, M - úmrtnosť, PP - prirodzený prírastok, Ms - migračné saldo, CP - celkový prírastok.

Prameň: Štatistické čísla a grafy 1-4/1999, KS ŠÚ SR Prešov.

Tabuľka č. 8: *Porovnanie prirodzeného pohybu obyvateľstva Prešova v r. 1971-1990 a 1991-1998 (absolútne údaje)*

obdobie	Nž	M	PP	priem. ročný absol. prirodzený prírastok
1971-1990	28 318	11 083	17 235	862
1991-1998	9 740	5 018	4 722	590
1995-1998	4 207	2 492	1 715	429

Prameň: Matlovič (1998), vlastné výpočty

Tabuľka č. 9: *Prirodzený pohyb obyvateľstva Prešova v r. 1971-1990 a 1991-1998 (relatívne údaje)*

obdobie	Nž (‰)	M (‰)	PP (‰)	vitálny index (%)	efektívnosť prir.pohybu (%)
1971-1990	19,4	7,4	12,0	256	43,7
1991-1998	13,3	6,8	6,4	194	32,0
1995-1998	11,3	6,7	4,6	169	25,6

Prameň: Matlovič (1998), vlastné výpočty

Mortalita nezaznamenala v ostatných rokoch také výrazné zmeny, hoci vo všeobecnosti možno konštatovať jej pokles z úrovne 7-8 ‰ v 70. rokoch na úroveň cca 6,5 - 7 ‰ v 90. rokoch. Mortalitu ovplyvňuje najmä veková štruktúra obyvateľstva a znižovanie dojčenskej úmrtnosti. Zníženie mortality v Prešove teda spôsobili najmä vplyvy vekovej štruktúry obyvateľstva, teda, že sa do veku s najvyššou úmrtnosťou dostali menej početné ročníky, narodené v r. 1915-1930.

Bilanciu prirodzeného pohybu obyvateľstva teda výraznejšie ovplyvňovala v minulých rokoch klesajúca natalita, ktorá spôsobila pokles prirodzeného prírastku obyvateľstva. Kým v pol. 70. rokov činil prirodzený prírastok cca 14 ‰, do konca 80. rokov klesol na úroveň 10 ‰. Pokles v 90. rokoch bol vplyvom vyššie charakterizovaného poklesu natality ešte výraznejší a v súčasnosti sa prirodzený prírastok obyvateľstva v Prešove pohybuje na úrovni cca 4 ‰ (tabuľka č. 7). Kým v r. 1971-1990 bol priemerný ročný absolútny prirodzený prírastok obyvateľstva v Prešove 861,75 obyvateľov, v r. 1991-1998 to bolo len 590,25 obyvateľov, na začiatku druhej polovice deväťdesiatych rokov dokonca len 428,75 obyvateľov (tabuľka č. 6, 8 a 9).

Do bilancie celkového pohybu obyvateľstva nám okrem prirodzeného pohybu vstupuje aj migrácia obyvateľstva. Pre slovenské mestá bolo v 70. a 80. rokoch príznačné, že významným zdrojom ich rastu bol migračný prírastok obyvateľstva. Prešov v tomto smere nepatrí k výnimkám a migračný prírastok sa na celkovom prírastku obyvateľstva podieľal zväčša 45-55 % (tabuľka č. 5). Výnimkou boli niektoré roky, v ktorých bolo dokončených menej nových bytov, čo sa prejavilo na znížení pozitívneho migračného salda (r. 1986, 1988). V 90. rokoch sa však situácia začína výrazne meniť. Spočiatku sa ešte migračný prírastok na celkovom raste Prešova uplatňoval, avšak dochádzalo k jeho poklesu (výnimočný bol len r. 1994, keď sa po rozdelení ČSFR zvýšilo migračné saldo, najmä vďaka delimitácii armády). *Od r. 1996 však už v Prešove zaznamenávame negatívne migračné saldo.* Hlavnou príčinou tohto obratu v migračných tokoch je pribrzdzenie tempa bytovej výstavby.

Celkove sa teda populačný rast Prešova v 90. rokoch výrazne spomalil. Kým v 70. rokoch činil *priemerný ročný absolútny prírastok obyvateľstva v Prešove* 1699 obyvateľov a v 80. rokoch 1233,6 obyvateľov, v 90. rokoch to bolo už len 798,5 obyvateľov. Na začiatku druhej polovice 90. rokov (1995-1998) to bolo dokonca len 444,25 obyvateľov.

Z uvedených trendov vychádza potreba prehodnotiť prognózu vývoja počtu obyvateľov Prešova do r. 2015, pretože doterajší predpoklad ÚPN SÚ Prešov, že mesto dosiahne počet 117 000 obyvateľov je nereálny.

CHARAKTERISTIKA ŠTRUKTÚRY OBYVATEĽSTVA PREŠOVA PODĽA POHLAVIA A VEKU AKO JEDNO Z VÝCHODÍSK PROGNÓZY POPULAČNÉHO VÝVOJA MESTA

V štruktúre obyvateľstva podľa pohlavia majú v Prešove prevahu ženy. Celkove v r. 1991 na 1000 mužov pripadlo 1073 žien, v r. 1998 pripadlo na 1000 mužov 1075 žien. Pri sledovaní priestorovej diferenciácie indexu feminity však môžeme zistiť niektoré priestorové zvláštnosti.

Prevahu mužov (index feminity menší ako 1000) je možné zaznamenať v územných jednotkách Historické jadro, Nemocnica, Rúrky, Nová Dúbrava, Nižná Šebastová - sever a Šalgovík. *Výraznejšie nadpriemernú dominanciu žien* (index feminity väčší ako 1150) majú územné jednotky Táborisko, Ul. 17. novembra, Kolmanka, Kúty a Prešov - juh, čiže najmä územia s nepriaznivou vekovou štruktúrou obyvateľstva, kde sa dominancia žien prejavuje najmä u vyšších vekových kategórií. V ostatných územných jednotkách sa pohybuje pomer pohlaví okolo celomestských hodnôt.

Veková štruktúra obyvateľstva Prešova je zatiaľ pomerne priaznivá. V predproduktívnom veku (r. 1998) je 22,7 % obyvateľov, v produktívnom veku je 62,7 % a v poproduktívnom veku je 14,6 % obyvateľov mesta. Priemerný vek prešovskej populácie je 33,5 roka. Stredná dĺžka života je u mužov 67,2 rokov a u žien 75,6 rokov.

Pri sledovaní vývoja vekovej štruktúry obyvateľstva však možno konštatovať postupné starnutie prešovskej populácie, čím sa postupne parametre vekovej štruktúry zhoršujú. Prejavuje sa to postupným znižovaním podielu obyvateľstva v predproduktívnom veku (0-14 rokov) a zvyšovaním podielu obyvateľstva v poproduktívnom veku (u mužov 60 a viac rokov, u žien 55 a viac rokov). Tento vývoj ilustruje tabuľka č. 10.

Tabuľka č. 10: *Vývoj štruktúry obyvateľstva podľa veku v Prešove v r. 1970-2015*

obyvateľstvo	predpr. (%)	prod. (%)	poprod. (%)	priemerný vek	index starnutia (Sauvyho)	index celkovej závislosti	gerontol. index závislosti	index veku
1970	29,2	58,1	12,7	-	43,41	72,07	21,82	-
1980	27,9	60,2	11,9	30,4	42,87	66,10	19,84	-
1991	28,2	58,6	13,2	30,9	46,73	70,59	22,48	-
1998	22,7	62,7	14,6	33,5	64,06	59,54	23,25	106,14
2015	15,6	61,9	22,5	38,5	144,53	61,15	36,36	41,75

Prameň: Matlovič (1998), vlastné výpočty

Proces starnutia prešovskej populácie sa výrazne urýchlil v 90. rokoch, čo dobre dokumentuje nárast priemerného veku obyvateľov Prešova z 30,9 na 33,5 roka (v r. 1991-1998), teda o 2,6 roka, kým za predchádzajúce obdobie 80. rokov (1981-1990) bol zaznamenaný nárast tohto ukazovateľa len o 0,5 roka. V 90. rokoch vzrástol v Prešove podiel obyvateľstva v produktívnom veku a poproduktívnom veku. Dobré to dokumentuje zvýšenie Sauvyho indexu starnutia a zvýšenie gerontologického indexu závislosti. Index celkovej závislosti sa však znížil, čo odráža práve nárast produktívnej zložky obyvateľstva (tabuľka č. 10).

Vo vekovej štruktúre obyvateľstva Prešova existujú značné priestorové rozdiely (graf č. 2). Sledovať ich možno pomocou ukazovateľa indexu veku (za rok 1991), ktorý udáva podiel obyvateľstva v predproduktívnom veku a obyvateľstva vo veku 50 a viac rokov (tabuľka č. 11 - v tomto prípade ide o podiel obyvateľov v predproduktívnom veku a obyvateľov v poproduktívnom veku).

Najvýraznejšie progresívnu vekovú štruktúru (hodnota indexu veku vyššia ako 1500) mali najnovšie časti obytneho súboru Sekčov (Sekčov II-IV), kde podiel obyvateľstva v predproduktívnom veku dosahoval 38 - 44 % a podiel obyvateľstva v poproduktívnom veku neprevýšil 2,5 %. V produktívnom veku bolo v tomto území 52-58 % obyvateľov. Maximálnu hodnotu mal index veku v jednotke Sekčov II, kde činil 1833,33.

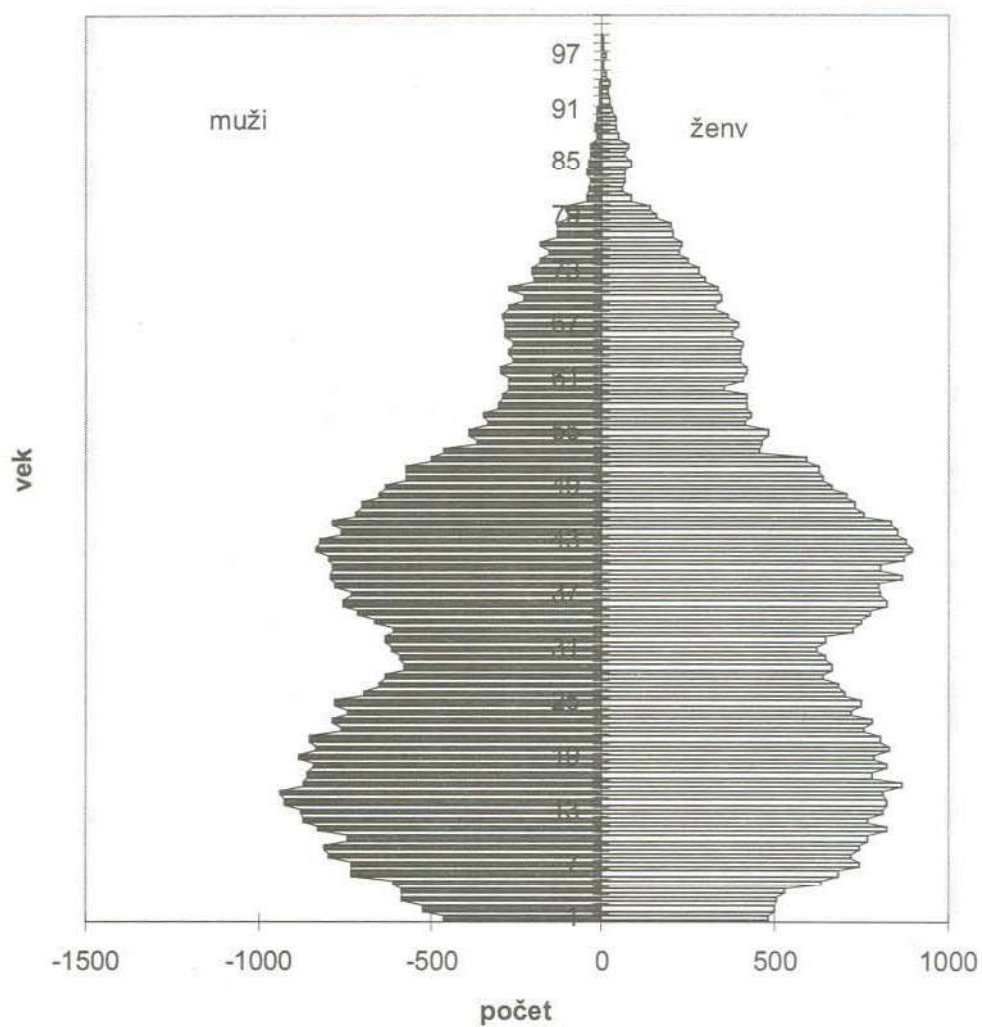
Výrazne progresívnu vekovú štruktúru obyvateľstva (s indexom 300 - 1500) mala severná časť Sídlička III (Mladosť a Pod Bikošom), južná časť Sídlička Sekčov (Sekčov I) a Sol'ná Baňa, najmä zásluhou sídliska Šváby, ktorého väčšia časť spadá do tejto jednotky. Podiel obyvateľstva v predproduktívnom veku tu dosahoval 24 - 39 % a poproduktívnej zložky 3,7 - 7,9 %.

Progresívnu vekovú štruktúru (125 - 300) mali územné jednotky Historické jadro, Šváby, Šalgovík, Mier a Nižná Šebastová - sever. Podiel detskej zložky sa tu pohyboval od 23 - 31,5 % a podiel poproduktívnej zložky od 11,3 do 19,4 %.

Tabuľka č. 11: *Štruktúra obyvateľstva podľa pohlavia a veku v územných jednotkách Prešova v r. 1991.*

Územná jednotka	Index feminity	Obyv. v predproduk. veku. (%)	Obyv. v produktív. veku (%)	Obyv. v poprodukt. veku (%)	Index veku
Historické jadro	992	26,1	54,5	19,4	134,54
Mlynský náhon	1133	23,2	53,6	23,2	100,00
Ul.17.novembra	1172	17,5	53,0	29,5	59,32
Pri ihrisku	1123	21,0	55,6	23,4	89,74
Mier	1101	27,3	53,4	19,3	141,45
Táborisko	1158	14,7	54,1	31,2	47,12
Nemocnica	952	17,2	57,2	25,6	67,19
Kolmanka	1211	15,8	44,6	39,6	39,90
Kalvária	1062	15,3	56,5	28,2	54,43
Rúrky	975	15,6	66,7	17,7	88,14
Vydumanec	1060	18,5	63,6	17,9	20,87
Sídlisko II	1108	19,9	58,3	21,8	91,28
Družba	1119	17,7	67,2	15,1	117,22
Pod Bikošom	1078	24,5	67,6	7,9	310,13
Mladosť	1065	34,1	61,1	4,8	710,42
Pri jazdiarni	1074	25,4	51,8	22,8	111,40
Nová Dúbrava	998	16,1	57,8	26,1	61,69
Šídlovec	1039	17,7	63,9	18,4	96,20
Kúty	1391	12,7	47,3	40,0	31,75
N.Šebastová-juh	1057	20,0	56,2	23,8	84,03
N.Šebastová-sev.	991	23,0	60,2	16,8	136,91
Šalgovík	984	26,0	57,5	16,5	157,58
Sekčov IV	1083	38,9	58,9	2,2	1768,18
Sekčov III	1030	42,7	54,9	2,4	1179,17
Sekčov II	1062	44,0	53,6	2,4	1833,33
Sekčov I	1014	39,6	56,7	3,7	1070,27
Solivar-sever	1021	21,5	59,7	18,8	114,36
Solná Baňa	1022	37,7	54,7	7,6	496,05
Šváby	1035	31,5	57,2	11,3	278,76
Prešov-juh	1151	18,4	57,9	23,7	77,64

Prameň: Matlovič (1998)

Graf 2: Veková štruktúra obyvateľstva Prešova v r. 1998

Tabuľka č. 12 : Veková štruktúra obyvateľstva Prešova v r. 1998

vek	muži	ženy	vek	muži	ženy	vek	muži	ženy	vek	muži	ženy
0	458	482	26	651	682	51	499	589	76	132	208
1	524	500	27	631	638	52	458	459	77	132	200
2	581	504	28	576	665	53	365	460	78	99	158
3	582	530	29	590	646	54	389	479	79	108	140
4	610	632	30	614	622	55	334	416	80	44	83
5	728	682	31	635	645	56	342	433	81	37	56
6	730	741	32	608	724	57	299	422	82	32	64
7	799	720	33	665	752	58	291	419	83	44	65
8	811	741	34	709	773	59	273	353	84	38	86
9	744	770	35	752	821	60	270	408	85	33	67
10	826	825	36	729	805	61	294	422	86	35	77
11	870	766	37	776	796	62	259	399	87	14	49
12	874	813	38	791	864	63	272	401	88	19	41
13	925	822	39	785	802	64	257	407	89	12	38
14	936	810	40	797	872	65	283	376	90	12	27
15	873	867	41	836	899	66	282	393	91	10	24
16	861	781	42	820	878	67	290	367	92	7	17
17	840	824	43	758	851	68	274	326	93	9	23
18	884	788	44	786	834	69	229	343	94	5	10
19	831	830	45	717	755	70	272	336	95	3	4
20	855	807	46	697	734	71	196	295	96	2	10
21	760	753	47	653	709	72	202	278	97	0	2
22	785	778	48	633	665	73	181	249	98	1	1
23	743	721	49	568	642	74	156	224	99	0	0
24	778	749	50	569	625	75	177	231	100	0	0
25	695	701									

Prameň: Štatistické čísla a grafy, 4/1999.

Stacionárno - progresívnu štruktúru obyvateľstva (index veku 100 - 125) majú jednotky Pri jazdiarni, Družba, Lubotice a Solivar - sever. Predproduktívna zložka tu dosahuje 17,7 - 25,4 % a poproduktívna zložka 16,8 - 22,8 %. Sú to zároveň jednotky s najvyšším podielom obyvateľstva v produktívnom veku (nad 60 %).

Stacionárno - regresívnu vekovú štruktúru obyvateľstva majú jednotky s indexom veku od 75 do 100. Ide o 7 jednotiek - Šidlovec, Nižná Šebastová - juh, Rúrky, Sídliisko II, Mlynský náhon, Pri ihrisku a Prešov - juh. Podiel predproduktívnej zložky sa tu pohybuje od 15,6 do 21 % a podiel poproduktívnej zložky od 17,7 do 23,8 %. Spolu s predchádzajúcou skupinou ide o jednotky s vysokým zastúpením produktívnej zložky obyvateľstva (nad 60 %).

Regresívnu vekovú štruktúru (index veku 50 - 75) majú jednotky Kalvária, Ul.17. novembra, Nová Dúbrava a Nemocnica. Podiel predproduktívnej zložky tu je už výrazne nižší ako poproduktívnej. Deti tvoria 15,3 - 17,5 % a staré osoby 25,6 - 29,5 %. Ide jednak o jednotky v pokročilom štádiu životného cyklu ako aj jednotky, kde sú lokalizované domovy dôchodcov (Nová Dúbrava).

Výrazne regresívnu vekovú štruktúru obyvateľstva (index veku menší ako 50) majú 4 územné jednotky - Vydumanec, Kolmanka, Táborisko a Kúty. Opäť ide o jednotky v pokročilom štádiu životného cyklu (Táborisko a Kolmanka), periférne jednotky (Kúty) alebo jednotky s domovom dôchodcov (Vydumanec s Cemjatou). Podiel detskej zložky tu neprevyšuje 15,8 % a podiel poproduktívnej zložky je vysoký a neklesá pod 30 %. Vo Vydumanci dokonca dosahuje až 48,1 %. V týchto jednotkách dosahujú nízke hodnoty aj obyvatelia v produktívnom veku.

PROGNÓZA DEMOGRAFICKÉHO VÝVOJA PREŠOVA DO R. 2015

Na základe poznania vývojových tendencií v 90. rokoch 20. storočia je možné realizovať projekciu populačného vývoja Prešova do r. 2015. Populačná projekcia bola spracovaná na základe existujúcich údajov o štruktúre obyvateľstva podľa pohlavia a veku k 31.12.1998 a na základe údajov o špecifickej plodnosti prešovských žien podľa 5-ročných vekových skupín v r. 1998, pričom sa predpokladalo zachovanie tejto úrovne plodnosti v celom prognózovanom období. Východiskom pri odhade úmrtnosti boli úmrtnostné tabuľky za SR v r. 1998. Projekcia bola spracovaná komponentnou metódou, pričom predpokladá, že kľúčový význam pri vývoji celkového pohybu obyvateľstva Prešova bude mať v najbližších rokoch prirodzený pohyb obyvateľstva. Z týchto premís vychádza optimálny variant prognózy. Pri maximálnom a minimálnom variante sme do úvah zahrnuli aj migráciu obyvateľstva, pričom maximálny variant počíta s pozitívnym migračným saldom na úrovni 20 % celkového prírastku obyvateľstva a minimálny variant s negatívnym migračným saldom na úrovni 20 % celkového prírastku obyvateľstva (tabuľka č. 13). Projekcia vekovej a pohlavnej štruktúry obyvateľstva je spracovaná podľa optimálneho variantu (tabuľka č. 14). Po zaokrúhlení možno pri optimálnom variante očakávať počet obyvateľov Prešova v r. 2015 na úrovni 96 000, pri maximálnom 96 500 a pri minimálnom variante na úrovni 95 400 obyvateľov.

Tabuľka č. 13: *Prognóza počtu obyvateľov Prešova v r. 2015*

Rok / variant	minimálny	optimálny	maximálny
1998	93 792	93 792	93 792
2015	95 372	95 900	96 428
celkový prírastok 1998-2015	1 580	2 108	2 636
priem. ročný abs. prírastok	92,23	124,0	155,1
index rastu (1998-2015)	101,7 %	102,2 %	102,8 %

Prameň: vlastné výpočty

Uvedená projekcia je reálna pri zachovaní súčasných trendov populačných procesov a pri nezmenených administratívnych hraniciach Prešova. V prípade oživenia bytovej výstavby a dynamizácie trhu s bytmi (napr. v dôsledku deregulácie cien nájomného) je možné očakávať väčšie výkyvy v oblasti migrácie obyvateľstva.

Ako vyplýva z tabuľky č. 14 počet obyvateľov Prešova bude stúpať do r. 2013. Neskôr sa očakáva mierny pokles počtu obyvateľov, čo bude súvisieť s prechodom na prirodzený úbytok obyvateľstva. Tento vývoj bude súvisieť s postupným zhoršovaním parametrov vekovej štruktúry obyvateľstva. Pôjde najmä o postupný pokles počtu žien vo fertilnom veku. Tento počet bude kulminovať v r. 2003 a potom sa začne počet žien vo fertilnom veku postupne znižovať. Tým sa bude postupne znižovať natalita (v r. 2015 sa očakáva natalita na úrovni 9,9 ‰, t.j. cca 946 živonarodených). Mortalita sa naopak bude zvyšovať, čo spôsobí najmä neustále sa zvyšujúci podiel obyvateľstva v poproduktívnom veku. V r. 2015 sa očakáva mortalita na úrovni 10,7 ‰ (cca 1029 zomretých), čím prirodzený úbytok dosiahne 0,8 ‰ (83 osôb).

Tabuľka č. 14: *Vývoj štruktúry obyvateľstva Prešova podľa pohlavia a veku v priebehu obdobia 1998-2015*

rok	1998	2005	2010	2013	2014	2015	rozdiel (2015- 1998)
muži v predpr. veku	10998	8533,191	7710,152	7703,71	7711,575	7701,32	-3297
muži v produkt. veku	29501	32349,81	32609,11	31922,12	31593,14	31294,57	+1794
muži v poprodukt. veku	4722	4906,732	5722,167	6438,601	6731,662	6987,827	+2266
MUŽI SPOLU	45221	45789,73	46041,43	46064,43	46036,37	45983,71	+763
ženy vo fertilnom veku	26673	26893,03	25836	24877,41	24560,67	24267,54	-2405
ženy v predprod. veku	10338	8101,175	7262,49	7238,298	7245,73	7236,147	-3102
ženy v produkt. veku	29285	30691,2	30020,48	28828,37	28479,46	28075,2	-1210
ženy v poprodukt. veku	8948	10626,22	12565,14	13881,29	14217,44	14601,11	+5653
ŽENY SPOLU	48571	49418,59	49848,11	49947,95	49942,63	49912,46	+1341
OBYV. SPOLU	93792	95208,32	95889,54	96012,38	95979	95896,17	+2104
obyv. v predprodukt. veku	21336	16634,37	14972,64	14942,01	14957,31	14937,47	-6399
obyv. v produktiv. veku	58786	63041,01	62629,59	60750,49	60072,6	59369,77	+584
obyv. v poprodukt. veku	13670	15532,95	18287,31	20319,89	20949,1	21588,94	+7919
podiel predprodukt.	22,7%	17,5%	15,6%	15,6%	15,6%	15,6%	-7,1 %
podiel produktiv.	62,7%	66,2%	65,3%	63,3%	62,6%	61,9%	-0,8 %
podiel poproduktívnych	14,6%	16,3%	19,1%	21,2%	21,8%	22,5%	+7,9 %

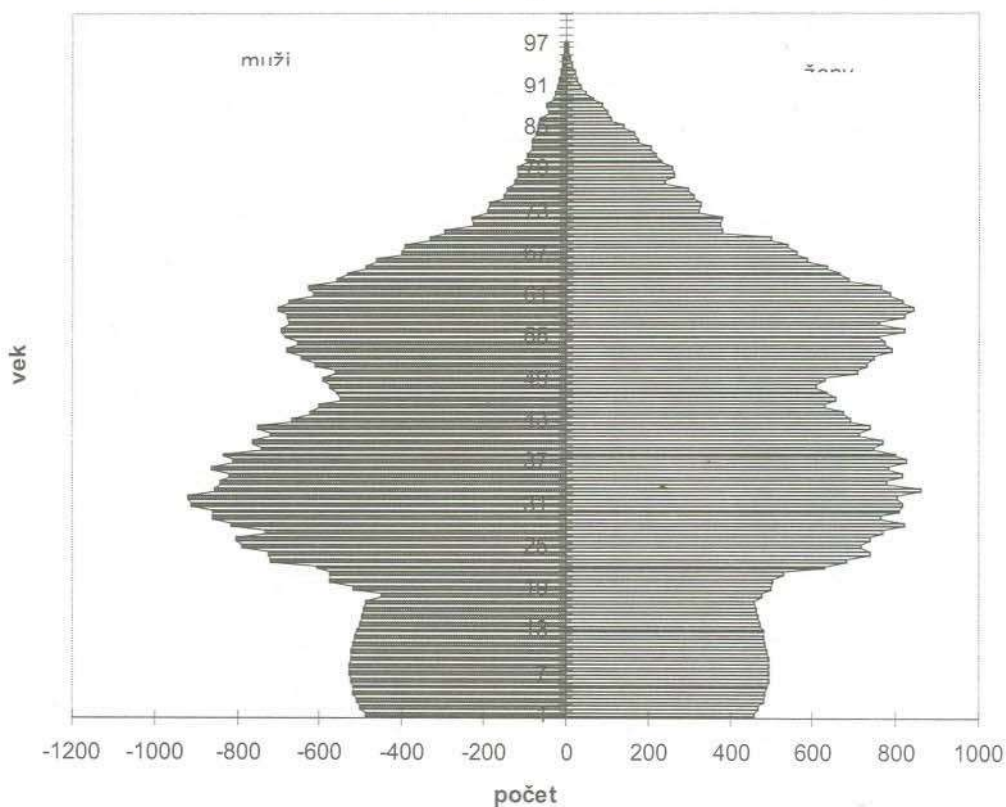
Prameň: vlastné výpočty

Tabuľka č. 15: *Veková a pohlavná štruktúra obyvateľstva Prešova - vývoj v r. 1998-2015*

vek/rok	1998	1998	2005	2005	2010	2010	2015	2015
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
0	458	482	524,5961	492,063	530,6126	497,7064	488,5501	458,2525
1	524	500	515,3491	484,0091	527,1046	495,0497	499,515	469,138
2	581	504	510,8069	479,7192	528,0343	495,8981	511,6389	480,5004
3	582	530	503,0652	472,5016	524,7652	492,8831	518,4577	486,959
4	610	632	498,9663	468,6428	522,2648	490,5254	520,6905	489,0468
5	728	682	492,9085	463,0189	518,5583	487,1133	524,5055	492,6999
6	730	741	490,1796	460,5532	514,0543	482,9848	525,7803	494,002
7	799	720	452,486	477,0885	509,7341	479,0178	526,9253	495,1729
8	811	741	522,4399	498,886	502,206	472,0198	523,869	492,3805
9	744	770	579,5212	503,1714	498,2851	468,3823	521,5518	490,2527
10	826	825	580,7527	529,3097	492,3198	462,7985	517,9389	486,8814
11	870	766	608,8894	631,4251	489,6187	460,2829	513,466	482,7014
12	874	813	726,7771	681,3932	451,9682	476,727	509,1507	478,6548
13	925	822	728,7956	740,2438	521,8211	498,4326	501,6112	471,5909
14	936	810	797,657	719,1494	578,8052	502,6685	497,6695	467,9141
15	873	867	809,5551	740,0202	579,9709	528,7595	491,657	462,3174
16	861	781	742,5541	768,8957	607,9833	630,7428	488,89	459,7855
17	840	824	824,1523	823,7336	725,504	680,6291	451,1764	476,1923
18	884	788	867,6745	764,7385	727,2155	739,3455	520,6897	497,8278
19	831	830	871,1232	811,554	795,4587	718,1747	577,21	501,9872
20	855	807	921,2508	820,4042	806,7562	738,8894	577,9657	527,9515
21	760	753	931,3987	808,2957	739,4279	767,6118	605,4237	629,6895
22	785	778	867,9541	865,052	820,1202	822,2906	721,9544	679,4368
23	743	721	855,305	779,2055	862,9594	763,4141	723,2636	738,0651
24	778	749	833,8436	822,1058	866,0746	810,2214	790,8486	716,9956
25	695	701	877,068	786,2279	915,7567	819,1563	801,9449	737,7655
26	651	682	824,2245	828,1915	925,8098	807,1397	734,991	766,5139
27	631	638	847,8998	805,2738	862,7572	863,8234	815,2096	821,1228
28	576	665	753,6352	751,381	850,1948	778,0195	857,8035	762,2522
29	590	646	778,3455	776,2636	828,8044	820,7207	860,8406	808,8563
30	614	622	736,5644	719,2512	871,5808	784,7274	910,0275	817,5929
31	635	645	771,0226	746,9927	818,7744	826,4165	919,6879	805,4098
32	608	724	688,4249	698,9004	841,8605	803,3591	856,612	861,7695
33	665	752	644,4332	679,7281	747,8192	749,4182	843,6338	775,9871
34	709	773	624,1678	635,6603	771,8509	774,046	821,8888	818,3761
35	752	821	569,2944	662,3372	729,9627	717,02	863,7691	782,293
36	729	805	582,631	643,1694	763,6399	744,4616	810,9345	823,6163
37	776	796	605,7702	619,0143	681,3947	696,3036	833,2633	800,3742

38	791	864	625,8136	641,5879	637,3397	676,9383	739,5877	746,3424
39	785	802	598,4161	719,7629	616,63	632,7581	762,5296	770,512
40	797	872	653,4311	747,0986	561,6117	658,9398	720,1118	713,342
41	836	899	695,2445	767,3907	573,7257	639,4802	751,968	740,1915
42	820	878	735,5977	814,3768	595,2246	615,0682	669,5325	691,8648
43	758	851	711,0448	797,8274	613,4295	637,087	624,7275	672,1893
44	786	834	754,4117	788,2341	585,0492	714,2728	602,8562	627,9316
45	717	755	766,2457	854,8376	637,0981	740,9716	547,5737	653,5358
vek/rok	1998	1998	2005	2005	2010	2010	2015	2015

Graf 3: Veková štruktúra obyvateľstva Prešova v r. 2015

Vývoj štruktúry obyvateľstva podľa pohlavia bude smerovať k miernemu zvýšeniu podielu žien. Kým v r. 1998 na 1000 mužov pripadalo 1075 žien, v r. 2015 bude na 1000 mužov pripadať 1085 žien. Muži tradične budú dominovať v nižších vekových kategóriách (až do vekovej skupiny 34-39 ročných). Vo vyšších vekových skupinách budú mať prevahu ženy, pričom táto prevaha bude výraznejšia so stúpajúcim vekom. Ide o jav podmienený jednak diferencovanou natalitou podľa pohlaví (rodí sa viac chlapcov ako dievčat) a fenoménom mužskej nadúmrtnosti (prevaha žien vo vyššom veku).

Vo vývoji vekovej štruktúry obyvateľstva sa očakáva vo všeobecnosti prehlbenie procesu starnutia prešovskej populácie (tabuľka č. 10). Podiel predproduktívnej časti populácie bude počas celého obdobia klesať a podiel poproduktívnej zložky populácie bude neustále rásť. V dôsledku toho sa zníži podiel obyvateľstva v predproduktívnom veku z úrovne 22,7 % v r. 1998 na 15,6 % v r. 2015 a zvýši sa podiel obyvateľstva v poproduktívnom veku z 14,6 % v r. 1998 na 22,5 % v r. 2015. V prípade obyvateľstva v produktívnom veku sa očakáva nárast podielu do r. 2007 (na úroveň 66,3 %) a potom sa očakáva pokles (na úroveň 61,9 % v r. 2015). V dôsledku tohto vývoja sa bude do r. 2007 index celkovej závislosti mierne znižovať, avšak po r. 2007 očakávame nárast indexu až na úroveň 61,15 (čo je o niečo menej ako v r. 1998). Index gerontologickej závislosti bude počas celého prognózovaného obdobia rásť a zvýši sa z úrovne 23,25 v r. 1998 na 36,36 v r. 2015. Dôsledkom takéhoto vývoja bude postupne presun prešovskej populácie z typu s progresívnou vekovou štruktúrou do typu s regresívnou vekovou štruktúrou. Kľúčovým zlomom tu bude r. 2006, v ktorom sa podiely predproduktívneho a poproduktívneho obyvateľstva vyrovnajú a v ďalšom období prevahu nadobudne poproduktívna zložka nad predproduktívnu. V rámci predproduktívnej zložky obyvateľstva, ktorého celkový počet sa očakáva 14 937, bude vo veku od 0 do 2 rokov 2910 obyvateľov (19,5 % detského obyvateľstva), vo veku 3-5 rokov bude 3032 detí (20,3 % detskej zložky) a v školskom veku od 6 do 14 rokov bude 8997 detí (t.j. 60,2 % obyvateľov v predproduktívnom veku). Vo veku 15-18 rokov bude 3848 obyvateľov. Špecifický charakter bude mať vývoj produktívnej zložky podľa pohlaví. U mužov sa bude ich počet v produktívnom veku zvyšovať do r. 2008, potom bude klesať. U žien bude ich počet v tejto vekovej kategórii stúpať len do r. 2005, potom už bude klesať. Dôsledkom tohto vývoja je celkový pokles počtu žien v produktívnom veku za obdobie 1998-2015 o 1210, kým u mužov sa ešte aj napriek poklesu po r. 2008 udrží prírastok v tejto vekovej kategórii o 584 mužov za celé obdobie 1998-2015.

ZÁVER

Analýza preukázala opodstatnenosť úvodných predpokladov o potrebe prehodnotenia prognózy vývoja počtu obyvateľov Prešova do r. 2015. Kým podľa pôvodných predpokladov malo mať mesto v r. 2015 117 000 obyvateľov, podľa aktualizovanej prognózy, zohľadňujúcej zmeny vo vývinových tendenciách populačných procesov na Slovensku v deväťdesiatych rokoch 20. storočia, bude mať Prešov v r. 2015 okolo 96 000 obyvateľov. Korekciu si vyžiadala aj prognóza štruktúry obyvateľstva podľa veku. Namiesto pôvodne očakávanému podielu predproduktívnej zložky prešovskej populácie 23,8 %, bude tento podiel nižší a dosiahne len 15,6 %. Omnoho vyššie zastúpenie bude mať poproduktívna zložka prešovskej populácie (22,5 % oproti skôr prognózovaným 13,2 %).

Acknowledgement: *This work was supported by the Research Support Scheme of the Open Society Support Foundation, grant No.: 308/1999.*

Poznámka: *Príspevok je súčasťou riešenia grantového projektu VEGA č.1/7561/20 - Transformačné procesy sídelných štruktúr východného Slovenska v ostatnom decéniu. Vedúca projektu: doc. RNDr. Eva Michaeli, PhD.*

LITERATÚRA

- ČERMÁK, Z. (1999): Distinctive features of migration in the Czech Republic as part of the transformation of Central European countries. In: Hampl, M. et al.: *Geography of Societal Transformation in the Czech Republic*. Charles University, Prague, pp. 209-222.
- JELONEK, A. (2000): Sytuacja demograficzna w dużych miastach Polski w okresie transformacji społeczno-politycznej. In: Matlovič, R. (ed.): *Urbánny vývoj na rozhraní milénii. Urbánne a krajinné štúdie*, 3, PU Prešov, s. 231-238.
- KOHLMAYER, V. a kol. (1994): *Územný plán sídelného útvaru Prešov*. Arcus Prešov.
- MATLOVIČ, R. (1996): *Vybrané kapitoly z regionálnej geografie Slovenskej republiky. Obyvateľstvo a sídla*. MC Prešov, 84 s.
- MATLOVIČ, R. (1998): *Geografia priestorovej štruktúry mesta Prešov*. Geografické práce, VIII., 1, PU Prešov, 260 s.
- MATLOVIČ, R. (1999): Oslabienie wzrostu dużych miast słowackich jako skutek transformacji społeczno-ekonomicznej w ostatnim dziesięcioleciu. In: Kaczmarek, J. (ed.): *Przestrzeń miejska - jej organizacja i przemiany*. XII Konwersatorium Wiedzy o Mieście. UŁ i ŁTN Łódź, s. 81-90.
- MATLOVIČ, R. (2000): Transformačné procesy intraurbánnych štruktúr Prešova ako odraz celospoločenských zmien v ostatnom decéniu. In: Matlovič, R. (ed.): *Urbánny vývoj na rozhraní milénii. Urbánne a krajinné štúdie*, 3, PU Prešov, s. 27-38.
- MATULNÍK, J. (1998): *Pokles pôrodnosti na Slovensku. Sociologická perspektíva*. FH TU Trnava, 161 s.
- MLÁDEK, J. (1992): *Základy geografie obyvateľstva*. SPN Bratislava, 230 s.
- MLÁDEK, J. a kol. (1998): *Demogeografia Slovenska*. UK Bratislava, 194 s.
- MLÁDEK, J. - PAVLÍKOVÁ, S. (1999): Starnutie obyvateľstva Slovenska vo svetle vybraných štatistických mier. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis, Folia Geographica*, 3, PU Prešov, s. 54-62.
- PAVLÍK, Z. - RYCHTAŘÍKOVÁ, J. - ŠUBRTOVÁ, A. (1986): *Základy demografie*. Academia, Praha, 732 s.
- PODOLÁK, P. (1996): *Vývoj obyvateľstva na Slovensku v rokoch 1989-1994*. Geografický časopis, 48, 35-46.
- Štatistická ročenka ČSFR 1991. FŠÚ Praha 1992.
- ROUBÍČEK, V. (1997): *Úvod do demografie*. Codex Bohemia, Praha, 349 s.
- SRB, V. - KUČERA, M. - RUŽIČKA, L. (1971): *Demografie*. Svoboda, Praha.
- Štatistická ročenka Slovenskej republiky 1993. SŠÚ a Veda Bratislava 1994.
- Štatistická ročenka Slovenskej republiky 1994. SŠÚ a Veda Bratislava 1995.
- Štatistická ročenka Slovenskej republiky 1995. SŠÚ a Veda Bratislava 1996.
- Štatistická ročenka Slovenskej republiky 1996. SŠÚ a Veda Bratislava 1997.
- Štatistická ročenka Slovenskej republiky 1997. SŠÚ a Veda Bratislava 1998.

- Štatistická ročenka Slovenskej republiky 1998. SŠÚ a Veda Bratislava 1999.
Štatistická ročenka Slovenskej republiky 1999. SŠÚ a Veda Bratislava 2000.
Štatistické čísla a grafy, 1/1999, Krajská správa ŠÚ SR Prešov, 1999.
Štatistické čísla a grafy, 3/1999, Krajská správa ŠÚ SR Prešov, 1999.
Štatistické čísla a grafy, 4/1999, Krajská správa ŠÚ SR Prešov, 1999.
TIRPÁK, M. - ŠEVČÍKOVÁ, V. (1998a): Diferenciácia populačného vývoja v krajo-
ch podľa nového územného a správneho usporiadania Slovenskej republiky. Slovenská
štatistika a demografia, 8, 1, 44-61.
TIRPÁK, M. - ŠEVČÍKOVÁ, V. (1998b): Obyvateľstvo Slovenska v r. 1997 a výhľad do r.
2005. Slovenská štatistika a demografia, 8, 4, 4-35.
VAGAC, L. (1999): Bývanie a bytová výstavba. In: Mesežnikov, G. - Ivantyšin, M. (eds.):
Slovensko 1998-1999. Súhrnná správa o stave spoločnosti. Inštitút pre verejné otázky,
Bratislava, s. 777-790.
VEREŠÍK, J. (1974): Geografia sídel. In: Slovensko 3, ľud, 1. časť. Obzor Bratislava, s. 463-
644.

THE DEMOGRAPHICAL DEVELOPMENT OF PREŠOV IN THE LAST DECENNARY AND ITS PROJECTION FOR 2015

René MATLOVIČ

Summary

Economic and social transformation processes in the Slovak Republic is manifested also by the changes of numerous indices of their population development. The most distinct trait of the population development of the Slovak Republic after 1989 is a dramatic decline of the number of the newborn. This fact is influenced by the agents of demographic nature, but also other influences. The change was occurred also in the course of migration. Especially the migration from rural areas to cities was decreasing. The consequence of these changes is a stoppage of the growth of largest Slovak cities.

The changes are evoking a need to revalue the projections of population development, which was made in the beginning of the nineties. The projection of population development in Prešov for 2015 assumed 117 000 inhabitants of the city. The new projection, in which was considered the changes of population development trends, assume 96 000 inhabitants of Prešov for 2015.

Recenzovali: RNDr. Robert Ištók, CSc.

Doc. RNDr. Pavol Korec, CSc.